

Ljubljana, 27. 07. 2026, Nagovor Društva Asociacija na seji Nacionalnega sveta za kulturo

Spoštovane članice in člani Nacionalnega sveta za kulturo,
spoštovani predstavniki Ministrstva za kulturo,

zahvaljujemo se vam za priložnost, da spregovorimo o vprašanju, ki po našem prepričanju presega trenutne proračunske razmere in zadeva eno od temeljnih načel delovanja demokratične države.

Na prvi pogled se zdi, da govorimo o zamikih proračunskih izplačil in začasni ustavitvi nekaterih postopkov Ministrstva za kulturo. Toda v resnici je pred nami širše vprašanje: kako država ravna, ko se – domnevno ali dejansko – sama znajde pred finančnimi ali upravnimi težavami, in ali tudi v takšnih okoliščinah spoštuje obveznosti, ki jih je že prevzela.

Verodostojnost države se ne meri takrat, ko je odločanje enostavno. Meri se takrat, ko mora izpolniti obveznosti, ki jih je sama ustvarila, čeprav se pri tem sooča z notranjimi omejitvami ali težavami. Prav v takšnih trenutkih se pokaže, ali načela pravne države veljajo tudi v praksi.

To vprašanje ni pomembno samo za področje kulture. Zadeva samo bistvo razmerja med državo in njenimi partnerji. Država od državljanov, organizacij in javnih ustanov upravičeno pričakuje, da bodo spoštovali njene odločitve. Enako upravičeno pa lahko njeni partnerji pričakujejo, da bo država spoštovala lastne odločbe, pogodbe in druge prevzete obveznosti. To je temelj zaupanja v javne institucije in eden od pogojev za delovanje pravne države.

Kulturni sektor je pri svojem delu še posebej odvisen od tega zaupanja. Javni kulturni programi nastajajo več mesecev, pogosto več let. Organizacije in ustvarjalci na podlagi javnih razpisov, upravnih odločb in podpisanih pogodb načrtujejo programe, sklepajo pogodbe z izvajalci, zaposlujejo sodelavce, rezervirajo prizorišča, vstopajo v mednarodna partnerstva in prevzemajo finančne obveznosti. To počnejo v legitimnem pričakovanju, da bo država izvršila odločitve, ki jih je sama sprejela.

Zato posledic sedanjega položaja ni mogoče obravnavati kot običajnega poslovnega tveganja. Organizacije niso prevzemale obveznosti na lastno odgovornost, temveč zato, ker so ravnale v skladu z odločitvami države. Če se breme notranjih

proračunskih ali upravnih izzivov in odločitev prenese nanje, ni prizadeto le njihovo poslovanje. Prizadeto je načelo, da je država zanesljiva in predvidljiva partnerica.

Ne glede na razloge, ki so pripeljali do sedanjega položaja, mora odgovornost za njegovo reševanje ostati na strani države. Če obstajajo vprašanja glede preteklega proračunskega načrtovanja ali pravilnosti posameznih odločitev, jih je treba razreševati v za to predvidenih postopkih. Dokler pa so odločbe pravnomočne in pogodbe veljavne, morajo upravičenci imeti možnost računati na njihovo izvršitev. Prav v tem se kaže kontinuiteta države. Ta ni odvisna od menjave političnega vodstva ali od različnih ocen preteklih ravnanj, temveč od doslednega spoštovanja že prevzetih obveznosti.

Prav zato menimo, da sedanjega položaja ni mogoče presojati zgolj kot vprašanja izvrševanja proračuna. Gre za vprašanje dobrega upravljanja. Država, ki želi biti predvidljiva in verodostojna partnerica, mora zagotavljati pravno varnost, preglednost odločanja in spoštovanje legitimnih pričakovanj tistih, ki ravna na podlagi njenih odločitev. To niso zgolj pravni standardi. So pogoji, brez katerih ni mogoče izvajati dolgoročne kulturne politike.

Vprašanje, ki je danes pred nami, zato ni, kako rešiti enkratno proračunsko situacijo. Vprašanje je, kako ohraniti zaupanje v državo kot partnerico, katere odločitve veljajo in katere zaveze imajo težo. Če to zaupanje oslabimo, posledice ne bodo omejene na letošnji proračun ali na posamezne kulturne programe. Vplivale bodo na pripravljenost organizacij in ustvarjalcev, da tudi v prihodnje prevzemajo odgovornost za izvajanje javnih politik, ki jim jih država zaupa.

Da te posledice niso zgolj teoretične, kažejo tudi podatki, ki smo jih zbrali med organizacijami in posamezniki, ki jih je nastali položaj neposredno prizadel.

Podatki kažejo, da so te posledice že nastale.

Hitra anketa Asociacije, ki je po naši oceni zajela približno tretjino prizadetih organizacij in posameznikov, kaže na več kot 1,09 milijona evrov že nastalih stroškov brez zagotovljenega kritja, več kot 1,38 milijona evrov ogroženih ali prestavljenih aktivnosti, več kot 10.000 ogroženih oziroma prestavljenih javnih dogodkov in drugih kulturnih aktivnosti ter neposredno ogroženost dela najmanj 111 redno zaposlenih in 1.603 samozaposlenih ter drugih pogodbenih sodelavcev.

Za temi številkami niso zgolj računovodski podatki. Za vsako številko stoji organizacija, ki je morala prestaviti program, producent, ki ni mogel poravnati svojih obveznosti, samozaposleni ustvarjalec, ki ni vedel, ali bo za svoje delo prejel plačilo, in občinstvo, ki je lahko ostalo brez kulturnih vsebin. Zato škoda ni več hipotetična. Nastaja tukaj in zdaj.

Posebej zaskrbljujoče pa je, da anketa ne kaže le finančnih posledic. Kaže tudi nekaj, kar je veliko težje obnoviti – izgubo zaupanja. Skoraj polovica sodelujočih je izrazila

nezaupanje v dobronamernost Ministrstva za kulturo in njegovo sposobnost konstruktivnega reševanja nastalega položaja. To razumemo kot resno opozorilo. Zaupanje v javne institucije se ne izgubi naenkrat, temveč postopoma. Prav zato ga je toliko težje ponovno vzpostaviti.

V tem okviru želimo jasno povedati tudi nekaj drugega. Pozdravljamo vse korake, ki jih je Ministrstvo za kulturo sprejelo v zadnjih tednih za normalizacijo razmer. Pozdravljamo izjavo ministrice, da se upravičencem s podpisanimi pogodbami in že izdanimi odločbami sredstva predvidoma ne bodo zmanjševala, ter napoved, da bo Ministrstvo za finance zagotovilo del manjkajočih sredstev. Pozdravljamo tudi nadaljevanje odločanja v posameznih upravnih postopkih. Vsak korak, ki zmanjšuje negotovost in omogoča nadaljevanje izvajanja javnih kulturnih programov in projektov, je pomemben in ga razumemo kot korak v pravo smer.

Toda prav zaradi tega je pomembno jasno povedati tudi naslednje: pozitivni premiki ne izničijo posledic, ki jih je povzročila večtedenska negotovost, ki – opozarjamo – še vedno vztraja, organizacije in posamezniki namreč če niso prejeli novih informacij o tem, da lahko zahteve izvajajo, sklenili pogodb. Nasprotno, poročajo, da jim na MK ne morejo povedati ničesar novega. Organizacije so morale v tem času sprejemati odločitve brez zanesljivih informacij o izvrševanju že prevzetih obveznosti države. Nekatere uporabljajo lastne rezerve, druge predstavljajo programe, odlagajo plačila izvajalcem ali prevzemajo dodatna finančna tveganja. Nastale škode zato ni mogoče odpraviti zgolj z naknadnimi zagotovili, da bodo obveznosti vendarle izpolnjene.

Izkušnja zadnjih tednov kaže, kako pomembni so pravočasna komunikacija, predvidljivo odločanje in odprt dialog med državo in upravičenci. Dobro upravljanje se ne kaže le v pravilnosti končnih odločitev. Kaže se tudi v tem, da lahko tisti, ki so od teh odločitev odvisni, pravočasno razumejo, kaj se dogaja, kakšne bodo posledice in kako naj odgovorno načrtujejo svoje delo.

Prav zato nas posebej skrbijo postopki, katerih pomen presega posamezno proračunsko leto.

Razveljavitev razpisa za delovne štipendije ni zgolj administrativna odločitev. Delovne štipendije so eden ključnih instrumentov neposredne podpore ustvarjalnemu delu. Umetnikom omogočajo čas za nastanek novih del in razvoj njihovega ustvarjalnega potenciala. Številni prijavitelji so svoje poklicne in ustvarjalne načrte že prilagodili poteku razpisa. Razveljavitev zato ne pomeni le spremembe upravnega postopka, ampak posega v pogoje za nastajanje nove slovenske ustvarjalnosti.

Podobno velja za razpise, namenjene mednarodnemu sodelovanju, predstavitev slovenskih ustvarjalcev v tujini, rezidenčnim programom in strokovnemu izpopolnjevanju. Na teh področjih se priložnosti ustvarjajo več mesecev ali celo več let. Zamujenega razpisa ali odpovedane mednarodne predstavitve pogosto ni

mogoče nadomestiti z naknadnim financiranjem. Posledice zato ne prizadenejo le posameznih ustvarjalcev, temveč tudi mednarodno prepoznavnost slovenske kulture.

Enako velja za postopke, financirane iz evropskih kohezijskih sredstev. Pri njih ne gre zgolj za nacionalni proračun, temveč tudi za sposobnost države, da učinkovito uporablja evropska razvojna sredstva. Vsaka daljša negotovost zmanjšuje razvojne možnosti kulturnega sektorja in odpira vprašanje zanesljivosti države pri izvajanju evropskih programov.

Če pogledamo vse te primere skupaj, postane jasno, da ne govorimo o enem razpisu ali enem proračunskem ukrepu. Govorimo o pogojih, v katerih nastaja slovenska kultura. Ti pogoji morajo biti stabilni, predvidljivi in vredni zaupanja. Prav zato menimo, da razprava, ki jo danes vodimo, ni razprava o posameznih administrativnih odločitvah, temveč o kakovosti kulturnega upravljanja v Republiki Sloveniji.

Spoštovane članice in člani Nacionalnega sveta za kulturo,

naša današnja razprava ni namenjena iskanju krivcev. Namenjena je iskanju poti, kako ohraniti tisto, kar je za delovanje kulturnega sistema bistveno – zaupanje.

Če je sedanja situacija razkrila številne težave, je pokazala tudi nekaj spodbudnega. Kulturni sektor je dokazal, da zna v trenutkih, ko so ogroženi njegovi temeljni pogoji delovanja, preseči posamezne razlike in nastopiti enotno. Skupni poziv Ministrstvu za kulturo, ki ga je pripravila Asociacija, je do danes podpisalo 398 podpisnikov, med njimi 110 organizacij – sindikatov, stanovskih združenj, javnih in nevladnih kulturnih organizacij, medijev, produkcijskih hiš in umetniških društev – ter 288 posameznikov, med njimi številni samostojni delavci v kulturi. To ni izraz nasprotovanja državi. Je izraz odgovornosti do kulturnega sistema, katerega del smo vsi.

Prav zato ta poziv razumemo predvsem kot povabilo k dialogu. Kulturni sektor ne pričakuje privilegijev. Pričakuje, da bodo pravila, po katerih deluje, jasna, predvidljiva in enaka za vse. Pričakuje, da bodo odločbe in pogodbe, ki jih država izda in podpiše, tudi izvršene. Pričakuje odprto komunikacijo, pravočasne informacije in partnerski odnos pri reševanju težav, ki ne zadevajo le ministrstva, ampak celoten javni interes na področju kulture.

Menimo, da ima Nacionalni svet za kulturo pri tem posebno odgovornost. Njegova naloga ni le spremljati izvajanje kulturne politike, temveč tudi opozoriti, kadar so ogroženi pogoji za njeno dolgoročno in stabilno izvajanje.

Zato predlagamo, da Nacionalni svet za kulturo:

- ugotovi, da začasna ustavitev oziroma zamik izvrševanja že prevzetih obveznosti države predstavlja vprašanje javnega interesa na področju kulture;

- pozove Ministrstvo za kulturo in Vlado Republike Slovenije, naj povsod, kjer je to pravno mogoče, čim prej zagotovita izvrševanje prevzetih obveznosti ter o tem jasno in pravočasno obvestita upravičence;
- zahteva pregledno pojasnilo o obsegu, pravni podlagi in predvideni časovnici odprave nastalih zamud;
- pozove Vlado Republike Slovenije, naj sprejme ukrepe za preprečitev finančne škode upravičencem, ki so svoje obveznosti prevzeli v dobri veri in v zaupanju v odločitve države;
- ponovno potrdi, da so pravna varnost, predvidljivost in kontinuiteta javnega financiranja eden od temeljnih pogojev za izvajanje kulturne politike Republike Slovenije.

Spoštovane članice in člani Sveta,

na začetku sem izpostavila, da današnja razprava ni predvsem razprava o proračunu. To želim poudariti tudi ob koncu. Vsaka država se lahko znajde pred finančnimi ali upravnimi izzivi. Nobena država ni imuna na napake, nepredvidene okoliščine ali potrebo po spremembah. Toda verodostojnost države se ne presoja po tem, ali se težavam izogne. Presoja se po tem, kako ravna, ko se z njimi sooči. Prav v takšnih trenutkih se pokaže, ali so pravna varnost, kontinuiteta države in spoštovanje prevzetih obveznosti zgolj načela, zapisana v strateških dokumentih, ali pa vrednote, ki usmerjajo vsakodnevno delovanje javnih institucij.

Kultura je eno od področij, kjer je zaupanje še posebej pomembno. Umetniškega dela, mednarodnega sodelovanja, dolgoročnih programov in razvoja kulturnih organizacij ni mogoče graditi v razmerah trajne negotovosti. Graditi jih je mogoče le v okolju, kjer velja preprosto načelo: da sprejete odločitve države nekaj pomenijo in da dane zaveze veljajo.

Verjamemo, da je mogoče sedANJI položaj rešiti. Še pomembneje pa je, da iz njega izstopimo z močnejšim zaupanjem, kot smo ga imeli pred njim. Ministrica je ob nastopu javno namreč izrekla, da bo zaupanje vseh deležnikov v kulturi pridobila z delom. To je danes po naši oceni mogoče le, če bo iz tega primera izšlo jasno sporočilo: da država spoštuje svoje obveznosti, da svoje partnerje obravnava odgovorno, odločitev ne sprejema enostransko in da tudi v zahtevnih okoliščinah ostaja zanesljiva.

To ni pomembno le za kulturni sektor. To je pomembno za verodostojnost države.

Hvala.